

Motion till riksdagen

1985/86:Jo773

Lars Werner m. fl. (vpk)

Internationellt samarbete om Östersjön, m. m.

Östersjön är en omistlig naturresurs. Av Sveriges havsvattenresurser finns 90 % i Östersjön. Sverige har, om den vita zonen inkluderas, ca 50 % av Östersjöns areal. Sverige är således det klart största "vattenlandet" i detta innehav. Östersjön betyder mycket ekonomiskt, socialt och kulturellt. Sveriges geografi och förbindelse med omvärlden är nära förknippad med Östersjön. Historiskt har det varit viktigt för befolkningen som födokälla, transportled men tyvärr också skådeplats för krigiska uppgörelser om territorier. I dag är det mest fisket som är födokällan. För en stor del av befolkningen i de 7 Östersjöstaterna är Östersjön liktydigt med fritid, sol och avkoppling.

Östersjön är världens största bräckvattenhav. Sött vatten strömmar från de stora floderna söderut i form av ytvatten ut mot Kattegatt och Atlanten. I motsatt riktning går emellertid en saltvattenström in i Östersjön då vindar och andra meteorologiska förhållanden är gynnsamma. Denna saltvattenström sker framför allt på djupare nivåer eftersom saltvatten är tyngre. Östersjöns vatten är således starkt skiktat i olika salthalter med saltare vatten nära botten. Syreutbytet mellan yt- och bottenvattnet är mycket litet. Det innebär att det inströmmande syresatta vattnet som passerar genom Öresund, Stora och Lilla Bält är avgörande för syresättningen av Östersjöns djupare vatten. Tyvärr förefaller syresättningen bli allt sämre med tiden så att stora delar av Östersjöns botten blir syrefri och därmed biologiskt död. Huvudorsaken anses vara att syreförbrukningen ökat genom den ökade produktionen av framför allt alger, som i sin tur uppstått genom allt större mängder kväve- och fosforföroreningar i Östersjön. De ofta dåliga syreförhållandena och det kalla vattnet gör också att giftiga kemiska ämnen och oljerester bryts ned långsamt.

I dag växer en huvuddel av den fisk som landas i Sverige upp i Östersjön. Torsk, sill och skarpsill är de viktigaste fiskslagen. En växande fiskodling av framför allt regnbågslax sker också. I dag sker tyvärr ett okontrollerat fiske inom den grå zonen öster om Gotland. Men lösningen ligger inte i att Sverige och Sovjet förklarar zonen som ett vatten där endast dessa två stater får bedriva fiske. Sverige bör bibehålla kravet att mittlinjepprincipen skall gälla. Till dess konflikten lösts är det nödvändigt att överenskommelser kan nås om hur mycket fisk som kan tas upp. Fisket kan annars kollapsa. Torskfångsten ligger i dag på samma nivå som för några år sedan, men detta uppnås genom att ansträngningarna har tredubblats. Ett optimalt fiske förutsätter noggranna kunskaper om fiskebeståndens storlek och Östersjöns

ekologi, men samtidigt ett planerat fiske. Fisket måste utformas så att långsiktig lönsamhet och fiskevård gynnas och kortsiktigt vinstintresse bekämpas. Tyvärr finns ett kortsiktigt "svartfiske" efter framför allt lax, men också andra fiskslag. Detta fiske bedrivs utan skatte- och uppgiftslämnande av fångade fiskmängder. Vissa årstider januari—mars fiskar också en stor del av den svenska västkustflottan i Östersjön.

Från Östersjöns botten exploateras också icke förnyelsebara resurser i form av bl. a. sand/grus och olja. Denna exploatering kan påverka lekplatser och bidra till svåra utsläpp av olja. Från de olje- och kemikalietransporter som sker i Östersjön görs avsiktliga och oavsiktliga utsläpp. Från årsskiftet gäller skärpta bestämmelser om utsläpp av restkemikalier (slopvatten) efter tankrengöring. För att bestämmelserna skall få någon effekt krävs en omfattande information och kontroll. Fritidsbåtar och turism påverkar fågelliv, naturen vid uppläggnings- och ankringsplatser och medför visst utsläpp av toalettavfall och skräp. I framtiden kan havsbaserade vind- och vågkraftverk komma att växa fram liksom algodlingar. Genom militär aktivitet släpps flera hundra mil koppartråd ut vid torpedskjutningar. Omfattande militära skyddsområden, ofta inom befolkade områden, förhindrar en aktiv turistsatsning i många kommuner. Sedan världskriget finns stora mängder senapsgas, minor och annan ammunition fortfarande kvar i Östersjön. Detta ställer fortfarande till problem.

Från land släpps olika närsalter i form av kväve- och fosforsföreningar ut till den alltmer övergödda Östersjön. Jordbruket spelar här en stor roll. Men också det stora nedfallet av kväveföreningar är ett mycket stort problem eftersom de beräknas utgöra upp till 50 % av allt tillfört kväve. Kväve är det begränsade näringsämnet i Östersjön dock ej i Bottenviken. Från hamnar och tätorter kommer också ett avsevärt utflöde av oljeprodukter och andra ämnen till kustnära områden. Ett visst radioaktivt utsläpp kan också spåras från kärnkraftverkens kylvatten långt ut i Östersjön.

Helsingforskommissionens teknisk-vetenskapliga kommitté har nyligen gjort bedömningen *att Östersjön nu mår sämre än för fem år sedan*. Miljöproblemen för Östersjön ökar således. Det mest allvarliga hotet mot Östersjön är övergödningen och tillförsel av närsalter från jordbruk, industrier och tätorter. En stor del av kvävet, av vissa forskare beräknade till halva totala tillförseln, tillförs Östersjön genom luftnedfall. Denna övergödning har således lett till att syrehalten i Östersjöns bottenvatten drastiskt minskat sedan 1950-talet. En bottenareal på ca 100 000 km² har nära nog permanent syrebrist. Denna syrebrist utgör ett direkt hot mot torskens och flera plattfiskars lek och föryngring. Vid syrebrist uppstår också det giftiga svavelvätet. Till de allvarligare miljöproblemen hör också nya giftiga och svårnedbrytbara kemiska ämnen.

Sverige har sedan länge medverkat i det internationella samarbetet för att skydda Östersjön. Ett par positiva resultat kan åtminstone redan nu noteras, nämligen sjunkande halter av DDT och i viss mån även PCB hos olika djurarter. Fortfarande är det dock oklart om sälarna i Östersjön på grund av för höga PCB-halter kan fortplanta sig i tillräcklig grad för att de skall kunna överleva. Sverige bör aktivt försöka påskynda fortsatta överenskomelser för att skydda Östersjön. Som dominerande "vattenägare" med hög

levnadsstandard bör vi också ha goda möjligheter att gå främst när det gäller de viktiga åtgärderna med att begränsa kväveutsläppen. Konkreta målsättningar bör göras upp som leder till minskade utsläpp från jordbruk och reningsverk m. fl. källor. Ett nytt havsfiskelaboratorium bör förläggas till Östersjön.

Mot. 1985/86
Jo773

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige bör fortsätta att fördjupa det internationella samarbetet om Östersjön syftande till miljöskydd, långsiktigt utnyttjande och fredligt användande av detta innehav,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att forskningsinsatserna om Östersjön bör förstärkas genom att ett havsfiskelaboratorium förläggs till ostkusten för att öka kunskapen om Östersjöns ekologi, fiskbeståndens storlek och beståndsförändring, fisksjukdomars utbredning m. m.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att svenskt fiske bör bedrivas så att långsiktigt fiske och råvaruleverans till förädlingsindustrierna tryggas och att kortsiktiga vinstintressen motverkas,

4. att riksdagen beslutar om att ett rapportsystem för fångad fisk görs obligatoriskt,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att alla bro-, tunnel- och andra anläggningar i Öresund, Stora och Lilla Bält som kan försämra syresättningen av Östersjön skall aktivt motverkas,

6. att riksdagen beslutar att viktigare reproduktionsområden för sill och andra kustlekande och ekonomiskt intressanta fiskarter skall kartläggas och att förslag till skydd för dessa föreläggs riksdagen,

7. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag om ersättning för förluster och arbete vid upptagning av senapsgasbomber och annan gammal krigsutrustning och inrättande av en kvalificerad mottagningsstation för sådan materiel,

8. att riksdagen hos regeringen begär att ett program görs upp syftande till en reduktion av kväveutsläppen från lantbruk, reningsverk och industrier m. m. till Östersjön med minst 30 % fram till 1990,

9. att riksdagen hos regeringen hemställer om obligatoriskt förslag till kontroll av att slopvattnet tas om hand på land från fartyg med miljöfarliga kemikalier från grupp A och B,

[10. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder så att koppertrådsspridningen vid militära torpedskjutningar snarast upphör,]

[11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en utredning bör göras av militär verksamhet och dess miljöeffekter och konsekvenser för utnyttjande av Östersjön och dess kustområden,]

Stockholm den 27 januari 1986

Mot. 1985/86
Jo773

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Viola Claesson (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)